

SBF:s Årets växt 2021: Tibast, Daphne mezereum.

Jan Y. Andersson

Tibast, Daphne mezereum, är en omkring meterhög, glest grenig buske som lätt drar till sig uppmärksamheten under tidig vår med sina rosa, väldoftande blommor på bar kvist. I sydsverige kan blomningen börja redan i februari/mars. Även under eftersommaren upptäcks den lätt då den stoltserar med sina intensivt röda, ca 1 cm stora, bärlika stenfrukter. Som omogna är frukterna gröna. När den inte blommar eller har mogen frukt måste man vara mer uppmärksam för att få syn på den. Den har tunglika, 5-8 cm långa, ej vintergröna, kortskaftade, tunna, kala blad med lätt blågrön undersida. Kvistarna är ljusst gråbruna. Tibast går knappast att förväxla med andra arter. Den har dock en odlad släkting, lagertibast, Daphne laureola, som har läderartade, vintergröna blad, små gulgröna blommor, samt en svart stenfrukt. Den kan förekomma förvildad i sydsveriges kalkområden.

Tibast är den enda arten i familjen Thymelaeaceae, tibastväxter, som är vildväxande i Sverige. Släktnamnet Daphne härrör från källnymfen som Apollon blev förälskad i. För att skydda henne från hans ovälkomna uppvaktning förvandlade gudarna henne till ett lagerbärsträd. Linné namngav växten utifrån likheten med lagerbäret. Artnamnet mezereum är ett persiskt ord för tibast eller dess bark. Det svenska namnet tibast har omtvistad betydelse. Ett förslag är att Ti har att göra med asaguden Tyr medan bast syftar på barken.

Hela växten är mycket giftig för människor och däggdjur, inte minst frukterna. Vid förtäring lär man få en brinnande törstkänsla, därav de gamla namnen källarhals och pepparbuske. En aktiv substans är här mezerein. Växten har trots giftigheten, eller på grund av den, används inom folkmedicinen. Buskens sav kan irritera huden eller ge upphov till eksem, och försiktighet anbefalles. Många fåglar äter frukterna utan problem och bidrar därmed till att sprida arten via sin spillning.

Tibast växer i mer eller mindre fuktig mullmark, i örtrika lövskogar och bäckraviner, och gynnas av kalk. Den påträffas ofta i enstaka exemplar. I Norrland är den sällsynt och ofta bunden till sydberg. Arten är spridd i hela Sverige men varierar i frekvens. Därför är det av intresse att få mer kunskap om dess utbredning och biotoper. Den är vanlig i kalktrakterna i nordöstra Uppland. Tibast har ofta odlats, inte minst förr, och kan kvarstå länge och dessutom spridas från odling. Tibast är fridlyst i Södermanlands, Örebro, Värmlands*, och Västra götaland* län. (*Gäller endast uppgrävning eller för kommersiella syften.)

Under 2021 är du välkommen att rapportera fynd av tibast. Lägg in dina fynd direkt i Artportalen www.artportalen.se (AP) och då gärna med foto för att säkerställa att det är rätt art, speciellt om den är vegetativ. Ange antalet exemplar, beskriv biotopen, och meddela om något uppenbart hot mot lokalen föreligger. Misstänker du att den har odlingsursprung – skriv en kommentar om detta i AP, eller kryssa för "Osponentan". På SBF:s hemsida svenskbotanik.se kan du läsa mer om inventeringen Årets växt. Registrera dina rapporter senast 2021-10-15. Tack för ditt bidrag!

